

PLAATSNAMEN IN DRENTHE

W.J. HAGOORT

Meppel 1978

Woord vooraf

Bij de behandeling van deze plaatsnamen zijn wij zoveel mogelijk uitgegaan van oude schriftelijke vennen, Een aantal hiervan zijn te vinden in de afgedrukte oorkonden, Zonder deze oude schrijfwijzen blijven vele plaatsnamen ondoorzichtig, terwijl ze bovendien een aanwijzing geven over de ouderdom van stad, dorp of gehucht.

Er is zoveel mogelijk getracht alle uit de vakliteratuur voorhanden zijnde gegevens samen te vatten en te verwerken in een leesbaar geheel, Wij staan ons er niet op voor hierin te zijn geslaagd. Plaatsnaamverklaring blijft een uiterst ingewikkelde zaak en nieuwe verklaringen zullen ongetwijfeld de hier gegeven omschrijvingen vervangen.

De behandeling van de plaatsnamen, de historische verklaring van de gemeentewapens en het register staan in alfabetische volgorde,

De nummers achter de plaatsnamen verwijzen steeds naar de gemeentenummering op de hierachter afgedrukte kaart van Drenthe.

De met een* aangeduide vennen zijn niet schriftelijk overgeleverd, maar ter verduidelijking gereconstrueerd.

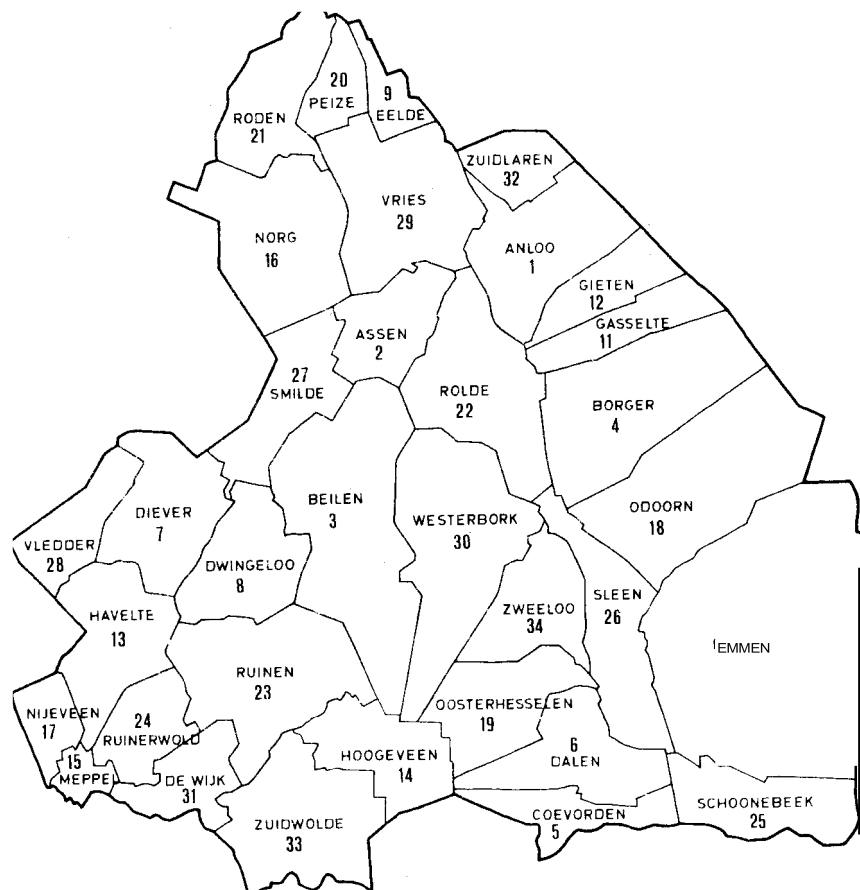
LITERATUUROPGAVE

- **W. de Vries** Drenthse plaatsnamen, Assen 1945.
- **H.J. Moerman** Nederlandse plaatsnamen. Brussel 1956.
- **J. de Vries** Woordenboek der Noord- en Zuidnederlandse plaatsnamen Aulapocket 85, Utrecht 1962.
- **J. Naarding** De toponymie van het Drenthse esdorp. Uit: Het esdorp, Amsterdam 1963.
- **J. Naarding** Uit Ruinen1s verleden, Meppel 1962
- **D.P. Blok** Drenthse waternamen.
Uit: P.L.M., Tummers/D.P. Blok: Water- namen in Limburg en Drenthe. Amsterdam 1968.
- **D.P. Blok** De Drenthse plaatsnamen op -hoorn en -ere(n). Uit: Zijn akker is de taal. Den Haag 1970,
- **A. Kleyn** De Drentse dorpen, Meppel 1952.
- **Kl. Sierksma** De gemeentewapens van Nederland, Prismapocket 501, Utrecht 1968.

INHOUDSOPGAVE

• Literatuuropgave.....	2
• Kaartje van Drenthse gemeentelijke indeling.....	4
• Uit de geschiedenis van Drenthe.....	5
• Het Drenthse esdorp.....	9
• De Drenthse plaatsnamen.....	13
• Historische verklaring van de Drenthse Gemeentewapens.....	51
• Alfabetisch register van steden, dorpen, gehuchten en buurtschappen in Drenthe.....	57

DRENTHE

Uit de geschiedenis van Drente

Drenthe kan terugzien op een zeer vroege bevolking. Reeds in de ijstijd (13.000 jr. v. Chr.) leidden de zgn, rendierjagers een nomadenbestaan in de ijsvlakten tussen Drenthe en Sleeswijk-Holstein,

Toen het klimaat in deze streken geleidelijk aan zachter werd, maakte het landschap plaats voor een landschap, dat met bos was bedekt.

Omstreeks 2000 v. Chr, vinden we hier een volk, dat de naam heeft gekregen van Hunebedbouwers. Deze mensen leidden geen zwervend bestaan meer, doch vestigden zich als de eerste landbouwers. Na het bos ter plaatse te hebben gekapt verbouwden zij tarwe op de zandgronden, Van dit volk bewaart Drenthe nog de imposante grafmonumenten,

Op de grens tussen steen tijd en het bronzen tijdperk (1500- 500 v.Chr.) leefde er in deze streken nog een ander volk. Een volk, dat zich onderscheidde van de Hunebedbouwers doordat het zijn doden niet in een gezamenlijk graf bijzette, doch over elk afzonderlijk lijk een grafheuvel opwierp.

Van de wijze waarop Drenthe werd bestuurd vóór het jaar 800 weten wij maar weinig, Geschriften, die ons een inzicht in die periode zouden kunnen geven, ontbreken vrijwel geheel, Wel staat vast, dat de Balloërkuil bij Rolde een plaats van vroeg-Germaanse rechtspleging moet zijn geweest, Omstreeks 800 leefden hier Saksische stammen, die in het jaar 785 na hevige strijd door Karel de Grote waren onderworpen. Drente werd toen een graafschap, waarbij de grafelijke waardigheid door de keizer aan de Bisschop van Utrecht werd opgedragen, Bij het Verdrag van Verdun (843) wordt Drenthe een deel van Lotharingen, terwijl het later deel uitmaakt van het Duitse Rijk.

Drenthe was in de Middeleeuwen verdeeld in

6 dingspillen (ding=gerecht) t.w. het Zuiderveld, het Beilerdingspil, het Dieverdingspil, het Rolder-elk dingspil, het Noordeveld en Oostermoer, vaardigde vier Etten of gezworenen af naar de Etstoel, De Etstoel, ook wel

de Wijsheid van den Lande genoemd, vormde het hoogste rechterlijke college in Drenthe, De zittingen van de Etstoel, lottingen genaamd, werden in de Balloërkuil en in de kerk te Rolde gehouden, In het jaar 1024 bekleedde de Duitse Koning-Keizer Hendrik II de bisschop van Utrecht met de grafelijke macht in Drenthe, Hij l.s terstond begonnen met een strenge organisatie

der Drentse kerken, o.a, door de stichting van nieuwe kerkgebouwen in Beilen, Vries en Anloo waarin hij

zelf alle macht in handen had, Vermoedelijk kregen ook

Diever, Emmen en Rolde van hem een kerk. Deze 6 kerken zijn centra geworden van de 6 Drentse seenddistricten, die wat oppervlakte en centrum betreft samenvielen met de nieuw ingerichte rechtsdistricten of dingspillen, Ook economisch waren deze dingspillen van groot belang. De bisschop stichtte er een "hof", een soort belastingkantoor, waar men ook het bisschoppelijk landbezit beheerde, zelf alle macht in handen had, Vermoedelijk kregen ook Diever, Emmen en Rolde van hem een kerk. Deze 6 kerken zijn centra geworden van de 6 Drentse seenddistricten, die wat oppervlakte en centrum betreft samenvielen met de nieuw ingerichte rechtsdistricten of dingspillen, Ook economisch waren deze dingspillen van groot belang. De bisschop stichtte er een "hof", een soort belastingkantoor, waar men ook het bisschoppelijk landbezit beheerde,

Tegen het nieuwe bewind ontstond grote oppositie, die begon in de stad Groningen, toen nog in Drenthe gelegen, Het gezag van de landheer nam echter belangrijk in kracht toe, nadat in 1393 Frederik van Blankenheim bisschop van Utrecht was geworden, Hij stelde het Landrecht van Drenthe op schrift en bezegelde het in 1412,

In 1536 kwam Drenthe onder het bewind van Karel V, Aan het begin van de opstand der Nederlanden tegen Spanje, in 1568, trok Alva met een leger naar het noorden om de strijd aan te binden met graaf Lodewijk van Nassau. De Spaanse hertog verbleef toen geruime tijd te Rolde en de omgeving leed zwaar onder het optreden van de Spaanse soldaten.

Op 11 april 1580 trad Drenthe als volwaardig lid toe tot de Unie van Utrecht, In de maand maart van datzelfde jaar had Rennenberg zijn verraad gepleegd, waardoor Groningen weer onder Spaanse heerschappij kwam. Van hieruit werd in mei en Juni van

1580 Drenthe weer bezet en duurde het tot 1594 eer dit gewest zich weer aan de Spaanse onderwerping kon onttrekken, Die veertien Jaar zijn voor Drenthe een waar schrik bewind geweest, De Spaanse legers streken er neer als sprinkhanen en lieten het land kaal en volko- men leeggeroofd achter.

Door het verzet van Holland werd Drenthe in 1594 niet meer als lid van de Unie der Verenigde Nederlanden toegelaten, Het zou tot 1796 duren eer Drenthe als een gelijkberechtigd deelgenoot zijn plaats te midden van de andere Nederlandse gewesten weer zou innemen. Wel behield Drenthe door de steun van stadhouder Willem Lodewijk zijn zelfstandigheid en konden plannen tot inlijving bij Overijssel en Groningen worden vrijdeld.

Rechtspraak en bestuur waren tot in de 16e eeuw vrijwel niet gescheiden, De Etstoel behartigde vele zaken, die eigenlijk tot het bestuur behoorden. In de eerste helft van de 16e eeuw kwam hierin verandering, toen naast de Etstoel de Landdag van Ridderschap en Eigenerfden op ging treden en deze Landdag tot bestuurscollege van dit gebied werd. Tot in 1696 kwamen de Staten van Drenthe, zoals de Landdag late ook wel werd genoemd, in het Grollerholt in de openlucht bijeen, Na 1688 werden de zittingen van de Etstoel in het voormalige Cisterciënserklooster te Assen gehouden, waar ook de Staten van Drenthe uiteindelijk hun zetel vonden.

Een belangrijke gebeurtenis op kerkelijk gebied was het feit, dat in 1598 stadhouder Willem van Nassau de Reformatie in Drenthe invoerde. Op 12 Het Drentse esdorp augustus 1598 vond onder leiding "classis" te Rolde plaats, waarbij in dit gewest werd geregeld, van Menso Alting de de kerkhervorming In de Franse tijd (1795-1813) werd Assen een zelfstandige gemeente (1807), terwijl ook de huidige gemeentelijke indeling, op enkele wijzigingen na, in het midden van de vorige eeuw haar beslag vond.

Het Drentse esdorp

Drenthe bezit een drietal dorpstypen: het esdorp, het streekdorp en de veenkolonie, Wie echter spreekt van hét Drentse dorp zal ongetwijfeld steeds het esdorp bedoelen, want vanouds is dit het inheemse dorps type,

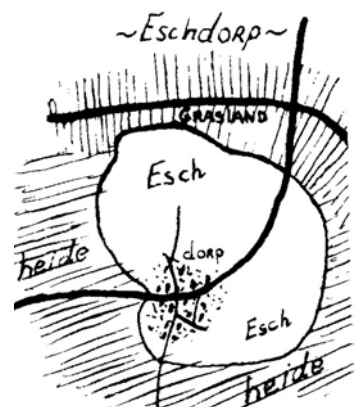
Het esdorp, veelal gelegen op de hoge zandplateaus, omringd door ontoegankelijke veenmoerassen, is een zuiver agrarische nederzetting, waar aanvanke- lijk alleen maar boeren woonden, Dit laatste drukte zijn stempel op vorm en leven, Eigenlijk is het esdorp het wooncentrum, waar omheen zich een bepaald stelsel van grondgebruik groepeerde, de marke. Deze marke was als gebied bij het dorp nauwkeurig omgrensd, Het marke verband was zeer omvangrijk. Het omvatte namelijk het dorp met zijn essen, de groengronden en de heide, met de daaraan verbonden rechten en bevoegdheden.

De es is het vlak tegen het dorp gelegen bouwland, verdeeld onder de in het dorp wonende boeren, De grensscheiding tussen de akkers werd gevormd door een diepe voor met op de hoeken ingegraven zwerfkeien, In vroeger eeuwen, toen wegen en sloten op de es ontbraken, was zo'n es,

wanneer het graan te velde stond, één onafzienbare zee van koren.

De es was geheel omringd door een hoge wal, de zgn. vredeing, beplant met houtgewas, De toegangen tót de es konden met zware hekken worden afgesloten, De verdeling van de esgronden verliep volgens een bepaald patroon, De grond werd verdeeld in zgn.

Gewannen, die op hun beurt bestonden uit smalle, lange akkerstroken, Ieder boer had, meestal verspreid over de verschillende Gewannen, een aantal van deze akkers in gebruik, Vaak trachtte men door onderlinge ruil de stukken bouwland tot één geheel te maken, maar dit lukte niet altijd.

Het markeverband openbaarde zich naar buiten als de organisatie van de eigenerfde boeren uit een bepaald dorp, Alleen boeren die eigenaar waren van een van oudsher als zodanig aangegeven erf binnen het dorp waren eigenerfde boeren of markegenoot. Deze eigenerfde boeren hadden, voor de Franse tijd, bepaalde bestuursbevoegdheden op agrarisch gebied,

Behalve de eigenerfde boeren woonden er in het dorp de meiers, pachtboeren, die landerijen van de eerstgenoemden in pacht hadden en de keuters, kleine boertjes, die weliswaar een eigen bedrijfje hadden, maar die toch niet tot de eigenerfde boeren behoorden, Zij vervulden veelal ook de rol van landarbeider.

De groengronden, het grasland, vaak dicht aan de beek gelegen, was aanvankelijk gemeenschappelijk bezit,

Naast de erven in de dorpskern, de es en de groenlanden lag binnen de marke nog de heide het weidegebied voor de schapen, Ook deze was tot het midden van de

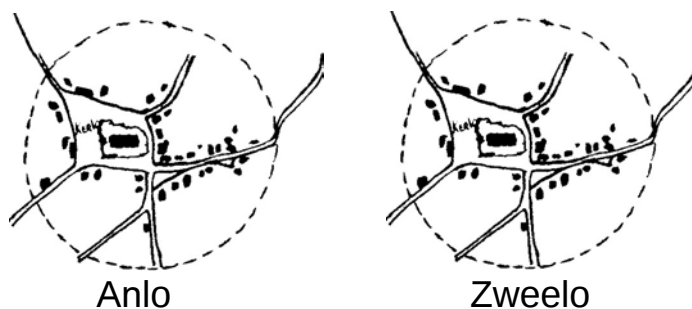
vorige eeuw gemeenschappelijk bezit, Door het invoeren van de kunstmest werd in wezen het gehele markesysteem doorbroken, De heide kon onbepaald ontgonnen worden en buiten de oorspronkelijke es verscheen volop cultuurgrond, De afstand tussen het eigen erf en het bouwland werd tenslotte zo groot, dat vele boeren besloten het eigen erf in de dorpskern op te geven en zich buiten het dorp te vestigen, Hiermee verdween het typische boerendorp en deed de alleenstaande boerderij omgeven door cultuurgrond haar intrede.

Het middelpunt van het esdorp werd gevormd door de brink, Hieromheen lagen in onregelmatige kring de boerderijen; het geheel overschaduwd door hoge bomen, Dit was de vergaderplaats waar de vrije mannen en eigenerfde boeren bijeenkwamen als er iets van belang te bespreken viel, De brink vormde het hart van de Drentse dorpsgemeenschap.

De esdorpen kunnen in twee groepen worden onderscheiden: de hoofd.... of kerkdorpen en de "bij"-dorpen,

Om als bestuursseenheid op te treden was de oorspronkelijke marke te klein(ongeveer 300 inwoners). De bestuursseenheid waaruit later de Drentse gemeenten zijn gevormd was het zgn. kerspel: een bijeenhorende groep dorpen, die over één kerk beschikten en in verband daarmee ook één kerkelijk verband vormden. Hierdoor ontwikkelden de kerkdorpen zich tot culturele en bestuurlijke centra en werden zij in vele gevallen de kern van de tegenwoordige gemeentelijke indeling, Het is echter de vraag of deze centrale plaats van de kerkdorpen veroorzaakt werd door het stichten van een kerk, Men veronderstelt wel, dat deze dorpen de oudste nederzettingen zijn, De bijdorpen zouden dan zijn ontstaan als wooncentrum voor een nieuw aangelegde es, waardoor de afstand van het erf naar het bouwland aanzienlijk werd bekort, Een feit is, dat deze bijdorpen hun oorspronkelijk boerse karakter beter hebben weten te bewaren dan de kerspelhoofdplaatsen,

De plaats die de kerk in het esdorp inneemt is slechts bescheiden. In vele esdorpen ontbreekt ze geheel, Zelfs in de kerkdorpen is van de kerk als monumentaal dorpsmiddelpunt nauwelijks sprake. (Vgl. Sleen, Norg, Rolde), Een uitzondering hierop vormt de kerk van Anloo : gelegen op een verhoging vormt dit kerkgebouw het dominerende element in het

dorpsbeeld, Daar tegenover staat weer de excentrische ligging van o.a. de kerk te Havelte aan de rand van de heide - en Zweeloo - buiten het dorp aan de rand van de es. Verklaringen hiervoor heeft men gezocht in de oorspronkelijk heidense opzet van het esdorp, waar voor de kerk geen plaats was ingeruimd en die ook later niet meer vrijgemaakt kon worden, en daarmee samenhangend de late kerstening van dit gebied; eerst in een oorkonde van 1139 is sprake van Drentse kerken,

Evenmin als de esdorpen beheerst worden door monumentale kerkgebouwen is dit het geval met grote kastelen. De invloed van de adel is praktisch te verwaarlozen, Principieel was hun positie volkomen gelijk aan die van de eigenerfde boeren, De woonplaatsen van de adel droegen veel meer het karakter van buitenverblijven, zgn, havezaten. Meestal lagen ze buiten het dorp en oefenden weinig directe invloed uit op het aanzien van het esdorp.

Tenslotte moet worden opgemerkt, dat de Drentse esdorpen niet in de eerste plaats hun schoonheid danken aan de bebouwing, maar bovenal aan de rijke beplanting met eik, populier,linde, berk, es, esdoorn, beuk en kastanje,

De Drentse plaatsnamen

AALDEN (34)

De naam Aalden komt voor het eerst voor in een stuk van 1332 opgemaakt in Groningen door een adellijke dame Agnera, de weduwe van de burchtgraaf. Er blijkt uit, dat zij "dat hues in Alede gheenoempt Smedinghuus" in haar bezit had. De naam Aalden is samenge- trokken uit twee waternamen, n,l, Aa-lede, Vroeger sprak men van een lede, wanneer in afwateringssloten de bochten werden afgesneden, Aa betekent water of stroom,

ALTEVEER (14,21,33)

Behalve in drie Drentse gemeenten komt deze naam voor in Groningen, De naam zal wel samengesteld zijn uit "al te ver", zoals in Noord-Holland Nauerna: nergens dichtbij, De namen wijzen enerzijds op de in vroeger tijd slechte verbindingen tussen het gehucht en het in de omgeving gelegen grotere dorp en anderzijds op een geïsoleerde ligging,

AMELTE (2)

De naam moet ontstaan zijn uit Amelde d,i, Amelede, waarin lede een waterloop in de richting Assen aan- geeft, Arne-Aam moet eens de naam zijn geweest van het Amer- of Deurzerdiep. Arne, Germaans * ama, is een in Nederland veel voorkomende aanduiding, veelal bewaard in plaatsnamen, van een natuurlijke waterloop (beek of rivier),

AMEN (22)

Door het voorkomen van de namen Amen en Amelte in de omgeving van het huidige Amerdiep kan volgens D.P. Blok in zijn artikel "Drentse waternamen", de veronderstelling, dat dit beekje vroeger Aam moet hebben geheten aannemelijk worden geacht. Hij zegt: 'In- dien langs een water meer dan een plaatsnaam voorkomt die dezelfde mogelijke waternaam bevat, dan zal dit de (oude) naam van het water zijn', De n achter Ame - Aam kan misschien worden verklaard uit het vooral waternamen vormend verkleinend achtervoegsel -an- na - of -inna-.

ANDEREN (J)

Deze plaatsnaam wordt het eerst vermeld in het register van het klooster Dickninge in 1254: "in Anderne", In 1381: "tot Andren in den kerspel van Anlo", (Voor kerspel zie: het Drentse esdorp). Waarschijnlijk is de naam ontstaan uit Annerne, Het gedeelte ne is een verzwakking van -horne, hoek (vgl. Spier). De naam Anderen betekent hoek of streek, die aan Anne(n) behoort of die vanuit Annen bevolkt is.

ANGELSLOO (10)

De eerste vermelding dateert uit 1046, We moeten de naam splitsen in Anger(s) en loo. Anger is grasland. Als van een uitgestrekt grasland een deel begroeid was met houtgewas, dan kon dat deel worden verbonden met loo, bos, De -s is als verbindingsletter ingevoegd en de overgang r/l is ontstaan door assimilatie van de volgende -l.

ANLOO (1)

Anloo wordt het eerst genoemd in een Steenwijksregister van 1139 als Anloe. In latere oorkonden steeds Anloo. Het tweede lid loo is bos,

An- kan verklaard worden als het voorzetsel aan - aan het bos - of de persoonsnaam Anne - het bos van Anne.

De naamsontwikkeling kan verlopen zijn als:

*Annenloo -Anneloo-Anloo.

ANNEN (1)

Annen werd in 1309 reeds Annen genoemd. De naam is dus niets veranderd, Het is een verbogen vorm van de persoonsnaam Anne of Anno,

ANREEP (2)

Anreep betekent (a)an (de) reep, De Drentse uitspraak is riep, dat o.a. in Meppel en in Groningen nog gangbaar is met de betekenis van strook land, waterkant, Het zal vanouds hebben betekend: strook land, in zonderheid oeverland,

ASSEN (2)

Een oorkonde van 1276 spreekt van het convent van Assen. Een notie van 1335 vertelt ons, dat het klooster werd gebouwd op grond toebehorend aan de Domkerk te Utrecht, waarvoor pacht betaald moest worden Bij deze

mededeling aansluitend is het mogelijk een aanvaardbare naamsverklaring te geven. Het Oudsaksisch kende namelijk een woord "asna": pacht of loon; Oudfries es- na; Oudhoogduits asnen. Zowel asne als asnen zouden zich kunnen ontwikkelen tot Assen, de naam van de Drentse hoofdstad, De naam is vermoedelijk door kloosterlingen gegeven, Tevens is er overeenkomst met de Friese mansnamen Rasse, thans nog Asse of Assen en Asko of Asso.

BALINGE (30)

"Balinghe ghelegen in den kerspel van Borck", staat er in een oorkonde van 1381. Egbert Belinge is in 1276 waarschijnlijk opgetreden als bemiddelaar in een geschil tussen de Daler boeren en het Asser klooster, zodat de naam als eigennaam reeds eerder voorkomt. De plaatsnaam is afgeleid van de persoons- naam Bale of Balle, met toevoeging van -ing(e) : bewoner. Bale of Balle zijn ontstaan uit Baldo, dat de dappere of moedige betekent.

BALLO (22)

Achter deze naam gaat een gedeelte van de Drentse geschiedenis schuil. Het tweede gedeelte loo, bos of woud, behoeft weinig commentaar. De laatste letter van van het eerste lid, de l, blijkt een assimilatieprodukt n.a.v. de volgende l van loo. Oorspronkelijk stond hier een n, blijkens oude vermeldingen van o.a. 1298-1304 Banle, 1381: Banlo.

De huidige spelling dateert uit eind 15e eeuw. Het Middelnederlandse werkwoord bannen betekent oproepen, bijeenroepen, bekrachtigen, terwijl het Germaanse werkwoord de inhoud had van (een bevel uit) spreken. Hiermee is de samenhang bewezen tussen deze naam en het feit, dat in oude tijden in de Balloërkuil - een door kleine heuvels omringde hoogte omgeven met een begroeiing van zwaar eikenhout - de eerste van de drie Lottingen (zittingsdagen) van de Etstoel (het hoogste Drentse rechtscollège) werd gehouden op de maandag na Pasen,

BEILEN (3)

De naam Beilen wordt in het Steenwijkstra- gister vermeld als Bele, In cartularium van Dickninge (zie voor het begrip cartularium onder Dickninge) als Beile(1205/1207) en Beylen (1292), De meeste bronnen vermelden de naam echter met n. De naam kan worden verklaard als bijlloo: uitgehouwen, uitgehakte plaats in het bos, Het wapen van Beilen is een herinnering aan vondsten van tempelresten en zeer grote bijlen in het Looveen, die het vermoeden wettigen, dat in de oudheid dit een centrum van godsdienstig leven is geweest. De naam kan ook verbonden worden met bele; Oudfries beile met de betekenis zwelling of heuvel (vgl. buil),

BENNEVELD (34)

Wat de naam betreft maakt Benneveld de indruk het jongste dorp van de gemeente Zweeloo te zijn. De naam wordt echter als Boneveld al vermeld in 1276. Alard Ovinge van Boneveld heeft toen met enige andere aanzienlijke Drenten, waaronder Alverik van Zwinderen Bolo Jemminge van Gees, als scheidsrechter opgetreden in een geschil tussen de boeren van Dalen en het klooster van Assen over weiderechten bij het Padhuis in de richting van Schoonebeek. Het oude woord bone of bonne betekent vlechtwerk of beschoeiing. Het dorp heet dus naar een beschoeiing of vlechtwerk in de beek ten behoeve van de visserij. Het laatste deel Veld wijst op de bouw van het dorp bij de beek op het groenland.

BLIJDENSTEIN (24)

In het jaar 1152 luidt de naam Blidenstat. Het tweede deel stat is hetzelfde als stede in de betekenis van plaats of nederzetting. Het eerste deel is waarschijnlijk de persoonsnaam Blide.

BONNEN (1 2,4)

Naast deze naam komen in Drenthe nog een aantal varianten voor: Bunne (gem. Vries), Buinen (gem. Borger), en Benneveld (gem. Zweeloo). Deze namen zijn alle afgeleid van bone of bonne: vlechtwerk of beschoeiing. (Zie Benneveld). Bonnen wordt voor het eerst genoemd als Bunne in 1276.

BORGER (4)

De naam Borger is te vinden in registers en rekeningen van het Bisdom Utrecht van 1381 waar staat: "in den kerspel to Borgheren".

Andere plaatsen spreken van "in het Borghere of "Borgere".

De naam kan afgeleid zijn van *burtehari: berkenhoogte.

Harie, hare, hara betekent scherpe heuvelrug, begroeid met struikgewas.

Waarschijnlijker is echter een verklaring uit "Borgh-ere": Borgh is burcht en -ere is een afleiding van *(w)ari: bewoner, Inwoners van Borger zijn dan burchtbewoners.

Buinen, Bunne (4, 29)

Zie de verklaringen van Benneveld en Bonnen.

BUSSELTE (13)

De uitgang -lte is ontstaan naar voorbeeld van Uffelte en Havelte. De naam luidt in 1421 Busschelijs: bosje. Het achtervoegsel -lijn is een verkleiningsuitgang.

COEVORDEN (5)

De naam Coevorden komt als persoonsnaam het eerst voor in een akte van 1141. De schrijfwijze van de naam is diverse malen veranderd: Koeforde, Cuvorde, Covorden, Coeverde, Coverden, Koforde en momenteel Coevorden. Het eerste deel (K)Coe- is de ons bekende melkproducent. Het tweede deel is voorde: eendoorwaadbare plaats in een stroom, beek of rivier. Waarschijnlijk is Coevorden door de Romeinen gesticht.

DALEN (6)

In een inkomstenlijst van het Bisdom Utrecht wordt Dalen omstreeks 1160 vermeld als Dalon. Dit is de Oudsaksische vorm van dal: laaggelegen gebied. Dalen is derde naamval meervoud van dal. Wellicht werd hiermee het gebied aangeduid tussen het Loo- en Drostendiep. De naam van deze streek is later op de plaats overgegaan.

DARP (13)

Darp of Derp, oudste gedeelte van Havelte, betekent niets anders dan dorp. In vroeger tijden heette dit buurtschap Hesselte of Westerhesselte t.o.v. Ooster-Hesselen. Het wordt al vermeld in 1228. De oorzaak van het verdwijnen van deze historische naam om plaats te maken voor Darp is een mysterie. De woorden Darp, Derp, Dorp komen van terpe of terp: opgeworpen hoogte.

DICKNINGE (31)

Dickninge is een landgoed in de gemeente De Wijk aan de Reest. Oorspronkelijk was het een havezate. In 1325 moest het klooster in Ruinen om veiligheidsoverwegingen worden ontruimd en nam Dickninge deze functie in het Drentse gebied over. Veel gegevens over de oudste schriftelijke overlevering van Drentse plaatsnamen zijn te vinden in een boek, waarin dit klooster de voornaamste oorkonden afschreef om een overzicht van haar bezittingen te verkrijgen, een zgn. cartularium. De naam luidt in 1284 Dickeninghe en in 1327 Dickenhem. De laatste schrijfwijze duidt op een zgn. heemnaam. Heem betekent erf, huis, woonplaats of dorp. Vele van deze heemnamen zijn samengesteld met persoonsnamen. Dikke is een Friese mansnaam,

DIEVER (7)

Diever wordt in het cartularium van Dickninge in 1181 vermeld als Devere of Deveren. Men kan de naam verklaren als -er-af- leiding van het werkwoord dieven, dat overdekt zijn met b.v. water kan betekenen. Dit werkwoord behoort bij Germaans *duib, *dub en het Middelnederlandse woord dobbe: kuil. Diever betekent: bewoners van een laag, waterrijk gebied,

DINGSTÈDE (15)

Dingstede en Dinxperlo (Gld.) bewaren samen het oude woord dinc of dingh met de betekenis van rechtszitting, rechtszaak. Vooral in Drenthe is dit woord wijd verbreid geweest, gezien de vroegere indeling in zes dingspillen, rechtsgebieden. (Zie hiervoor: Het Drentse esdorp). De naam Dingstede wordt het eerst genoemd in 1304 als Dincstadinchus en in 1362 als Dinxsteden. Dincstad is rechtplaats; Dincstadinc is bewoner van een dingstede, terwijl hus, huis is. In de huidige vorm betekent de naam rechtplaats.

DOLDERSUM (28)

Deze plaatsnaam, die ook als eigennaam voorkomt, ligt in het stroomdal van de Vledder Aa. In de naam komt deze lagere ligging t.o.v. het omringende landschap dan ook naar voren. Dol of dolte zijn Friese woorden voor laagte, kuil of kom. Het tweede gedeelte -um is een restvorm van het Middelnederlandse heem; Oud-hoogduits heim: woonplaats, dorp of huis. Doldersum betekent: in een kuil of kom gelegen woonplaats.

DONDEREN (29)

De oudste geschreven vormen zijn Dunre (1335) en Donre (1491). Bij de verklaring van de betekenis lopen de meningen uiteen. Volgens D.P. Blok moet men uitgaan van *Donheri. Het eerste lid don- gaat terug op de wortel of woordstam -ten (den, don) met de betekenis van gewelft, hooggelegen land. Het tweede lid heri is een vorm van hara, hetgeen met bos begroeide hoogte betekent. Ook de splitsing in dun of don en re behoort tot de mogelijkheden. Dun/don kan verklaard worden als duin (zand). Re treedt op als afgesleten vorm van horn, hoek of als vorming uit *(w)ari: bewoner. Samenvattend kan Donderen de volgende betekenissen hebben: hoogliggend land begroeid met bos; duinhoek of bewoners van het duin, in dit geval zand.

DRENTHE

De spelling van de provincienaam heeft zich nogal eens gewijzigd: Threant (820); Triente (944); Trente (1040); Threntia (1250); Drentia (1263) Drenthe (1333) en Drente (1383). De naam moet worden gesplitst als Tri-ante. Het eerste lid betekent drie, (vgl. Drijber) terwijl -ante (ook in Brabant en Twente) uit ab-ante, door de Germanen als bant in gouw- en streeknamen is opgenomen. Drenthe is oorspronkelijk een landstreek bestaande uit drie delen.

DROUWEN (4)

Deze naam hoort bij het werkwoord druwen: bebouwen. Druwen-Drouwen betekent op of bij de Druwe: het akker- of bouwland. In 1381 wordt de naam vermeld als: "Druwen in den kerspel van Borgheren."

DROGT (33)

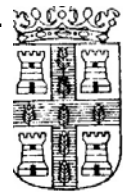
De spelling met gt kan taalkundig beter vervangen worden door cht. De naam luidt in 1316 Drûcht (Droeht), waarna voor de cht klinkerverkorting optreedt: Drocht. De naam betekent droog land, (Vgl. Vucht: vochtig land).

DRIJBER (3)

Oudste vermelding in het cartularium van Dickninge uit 1217 Triburd; in 1530 Drijberde. W. de Vries denkt aan het Rijnlandse woord dreibord: een bootje bestaande uit drie planken, eventueel gebruikt als veer over het Oude Diep. Het laatste element burd kan ook de betekenis hebben van buurtschap. De naam zou dan drie buurtschappen betekenen. Vergelijk hiermee vormingen als Driehuizen en Zevenhuizen.

DWINGELOO (8)

De eerste schriftelijke vermelding van de plaatsnaam Dwingeloo vinden we in een oorkonde van 1180/1181 als Twingelo. In 1207 is het Thuingeloo. Het tweede lid -loo is bos. Dwinge (Twinge) is hetzelfde element als in dwingeland: heerser. Men brengt het in verband met het Oudsaksische woord thingen: be-dwingen. De naam betekent dan: dwing het bos, vel het, kap het om. Voor een verklaring in dezelfde lijn als Balloo, waarbij hier dan sprake zou zijn van (rechts)dwang zijn geen historische aanknopingspunten. De naam kan echter wel zijn ontstaan uit *thwangi: riem. Overdrachtelijk gebruikt zou het dan wijzen op een smalle strook land begroeid met bos.

ECHTEN (23)

De naam van deze plaats treffen we het eerst aan in de oudste stokleggingsbrief van Drenthe uit 1180/1181. Bij een stoklegging nam de verkoper de stok van de schulte, die optrad als notaris, en legde die op de grond als teken, dat hij afstand deed van zijn bezit. De koper nam op zijn beurt de stok op en aanvaardde de goederen. In 1180 droeg Ghiselbertus op deze wijze zijn bezit te 'Echtene' over aan de abt van het klooster te Ruinen, omdat hij zelf zijn intrede in dit klooster deed. Het Middelnederlandse woord echte betekent hofhorig goed, zodat de vestiging te Echten kan betekenen: goed behorend aan het hof(van de bisschop). Misschien is het ook mogelijk de naam te verbinden met de betekenis van het Middelnederlandse werkwoord echten, dat verbannen of vogelvrij verklaren betekent.

EELDE (9)

De eerste inwoners van Eelde waren Friezen. Zij gaven hun woongebied Friese benamingen. Het Eelderdiep, dat in het Drents Aa heette, noemden zij Ee.

De waterleiding die de kolonisten groeven bij of naar deze Ee heette Ee-lede. Samengetrokken ontstond hieruit Eelde. Het is zodoende een dubbele waternaam. In de schriftelijke overlevering begint de geschiedenis van Eelde in 1139, wanneer de bisschop van Utrecht een boerderij te Eelde in pacht terug ontvangt.

EEMSTER (8)

Enkele oude vormen zijn: Emesere (1217) en Eemshoren (1461). Het eerste lid eem(s) is een waternaam. In het Germaans is *ama, *ema, *ami een aanduiding van een natuurlijke waterloop. Het tweede lid levert grotere problemen op. Het kan zijn ontstaan uit*(w)a- ri: bewoner; horn, hoek of punt of heri, bijvorm van hara, met bos begroeide hoogte. De naam betekent dan achtereenvolgens: bewoners of aanwoners van de Eem; hoek van de Eem of begroeide hoogte aan de Eem.

EEN (16)

De naam klinkt als één (telwoord), maar heeft daar verder niets mee te maken. In 1381 staat in de registers en rekeningen van het bisdom Utrecht : "dat Eden in den kerspel to Norch." Een is samengetrokken uit Ede(n), een woord voor brandhout of turf.

EES (4)

De naam duidt de es aan: bijeen gelegen bouwland van een Drents dorp. Het Gotische woord atisk, dat zaadveld betekent, is de oorsprong van dit bekende woord. Het is evenmin uitgesloten de naam te verbinden met de boomnaam es.

EEXT (1)

Omstreeks 1462 gingen de bewoners van deze streek naar de Ee(c)kster of Egester markt. We weten, dat zij in 1499 in Ext woonden. De plaatsnaam vertegenwoordigt een boom, die in de Drenthse bossen vanouds veel voorkomt, de eik. De xt of st op het eind is mogelijk een overblijfsel van het Middelnederlandse sate; woning of woonplaats. Sater is bewoner. In Friesland is een sate een boerderij. De inwoners van deze plaats zijn dus eiken(bos)bewoners.

ELEVELD (22)

De naam Eleveld luidde in 1484 Elevelde. Ele is een afleiding van het Oudsaksische woord elo: geel. Eleveld is het gele veld, wellicht naar aanleiding van de vele bremstruiken die er groeiden. (Vgl. voor kleuraanduidingen in plaatsnamen ook Rolde, Grolloo).

ELLERTSHAAR (4)

In een drietal Drentse plaatsnamen komt het element Ellert(s) voor: Ellertsloo (Eldersloo), Ellersveld en Ellertshaar. Het is de boomnaam els, afgeleid van het Germaanse *aliso; Middelnederlands else. Een haar is een hoogte begroeid met hout, in dit geval elzen.

ELP (30)

De naam is nog onverklaard. Er zijn wel een aantal pogingen ondernomen, zoals Ilp, wilgeboom of vorming uit El-epe. Het element el is dan hetzelfde als in el-ders: op een andere plaats, Epe, uit Apa, is de Keltische naam voor water. (Vgl. Wesup).

EMMEN (10)

De naam van deze stad wordt voor het eerst genoemd in een oorkonde van 1139 als Emne. Andere vormen zijn: Empne en Embni. De kern van de naam wordt gevormd door *Emn: effen of vlak. De letters mn hebben als oorsprong bn, zodat het Oudsaksische woord eban als basiswoord kan worden aangenomen, dat eveneens de betekenis heeft van vlakke of laaggelegen land. Deze verklaring wordt gesteund door het feit, dat ten zuiden van Emmen Noord-Barge ligt met het Hoge Loo.

ERM (26)

De plaatsnaam komt in diverse oorkonden voor sinds 1332 en luidt Erme of Ermen. De naam is in wezen onverklaard. Als oorsprong zou kunnen worden aangenomen het oudsaksische woord harmo: hermelijn of wezel.

EURSING(E) (3,13,23,30)

Deze in vier Drentse gemeenten voorkomende naam als (Havelte, Ruinen, Westerbork en Beilen wordt plaatsnaam genoemd in 1408 als Oversinghe. In 1487 komt de naam ook voor als eigennaam: Johan Oersingen. De samenstellende elementen zijn over-es-ing: hetgeen overeen komt met de ligging van deze dorpen. Aan de overzijde van de es gelegen, komt overeen met de ligging van deze dorpen.

EXLOO (18)

Voor de oudste vermelding omtrent Exloo kunnen we gebruik maken van de stokleggingsbrief (vgl. Echten) van 1376: "In de buerscappe tot Exle unde in de kerspel van Odoren." De naam is ontstaan uit Oudsaksisch Ekeslo en de Ouddrentse vorm Ek(e)slo. Ek ,is eik en loo is bos.

FOXWOLDE (21)

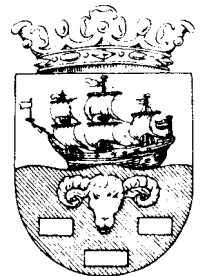
In 1313 wordt de naam als Fokeswolde geschreven. Wold(e) betekent woud of bos (vgl. Zuidwolde). Fokes, Foks of Fox kan zowel de diernaam vos aanduiden als de Friese persoonsnaam Fokke.

GARMINGE (30)

Evenals Balinge en Mantinge is deze plaatsnaam in de gemeente Westerbork afgeleid van een persoonsnaam: Gharen, Germ of Garm. Deze eigennaam betekent de moedige.

GASSELTE (11)

De naam Gasselte luidt in 1302 Gesholte. We moeten de naam splitsen als Ges-holte. Het eerste deel gis (gaas) is een vorm van het Germaanse woord *gais, dat onvruchtbaar, droog of dor betekent (vgl. Gees). Het tweede deel -elte uit holte is een vorming uit holtihi: plaats waar hout groeit. De naam Gasselte betekent dorre, droge of onvruchtbare plaats waar hout groeit.

GASTEREN (1)

Oude benamingen voor deze plaats zijn o.a. Ghestre (1298-1304) en Gesteren(1314). Wat de betekenisverklaring betreft zijn er twee mogelijkheden: *Geestere: geest (grond) bewoners of bewoners van een zandstreek of aannemelijker het Oudfriese woord gast (gaast) : hoge, droge zandgrond. Oorspronkelijk zou de naam dan *Gaistharon geluid hebben: beboste, hoge zandrug.

GEES (19)

De naam Gees wordt het eerst genoemd in een stuk uit 1208, waarin Theodoracus, bisschop van Utrecht, op verzoek van Fredericus, abt van Ruinen, het klooster van Ruinen in zijn Drentse bezittingen opneemt. De naam staat geschreven als Ghies. De spelling met ie, thans ee, wijst op een oude (ee). Dan is het waarschijnlijk een afleiding van het Germaanse woord gais. *Gais betekent onvruchtbaar. De betekenis komt overeen met de omgeving; Gees ligt hoog, temidden van onvruchtbare terreinen.

GIETEN (12)

In een oorkonde van 1224 staat Geten. De naam hangt samen met het Oudsaksische woord geet: geit. De benaming geit heeft in de jagerstaal ook betrekking op een aantal soorten van het vrouwelijk hert.

GROLLOO (22)

Grolloo staat in het inkomstenregister van de St.Pieter te Utrecht omstreeks 1300 vermeld als Groenlo (Groonloo) is groenbos. Kleuraanduidingen spelen in deze streek in plaatsnaam nogal een grote rol (vgl. Rolde, Eleveld).

GIJSSELTE (23)

In 1141 sprak men van Gislo (giesloo). Gies is de algemene naam voor beek. Het is afgeleid van het Oudhoogduitse werkwoord gësan, dat schuimen of gisten betekent. Het element -loo is vervangen door de in Drenthe veel voorkomende uitgang -lte, afgeleid van *hol- tihi: plaats waar hout groeit. De naam had Gieselte moeten luiden, maar is ten onrechte verholandst tot Gijsselte.

HAVELTE (13)

Omstreeks 1200 was er sprake van het buurtschap Hesle of Hesselte, maar in 1206/1207 komt in een oorkonde Egbertus de Hove voor. In een akte uit 1309 i.v.m. de vergunning voor het bouwen van een kerk is er echter weer sprake van de bewoners van Hesselte en Uffelte. Later komen Hesselte en Havelte naast elkaar voor en wordt Hesselte een buurtschap genoemd in "den kerspel van Havelte". De plaats waar vroeger de kerk heeft gestaan heette aanvankelijk Derp. Men vermoedt, dat in Hove eenvoudig hof zit met het bijbehorende veld; bij samentrekken Hovelt(e). Havelte heeft oudtijds in (Wester)hesselte gelegen, maar deze laatste naam is geheel verdwenen.

HEES.(23)

Plaatsen met deze naam of het element hees komen veelvuldig in ons land voor. Anno 1181 luidt de naam voor de Drenthse plaats Hes. Een hees is akkermaals-hout of een laag bos en afgeleid van het Westgermaanse woord hais.

HOOGVEEN (14)

Over deze oorspronkelijke veenkolonie valt weinig anders op te merken dan dat de plaats gelegen is op hoogveen.

HOOGHALEN (3)

De oudste vermelding met dezelfde schrijfwijze dateert van 1217. De onderscheiding Hoog- en Laaghalen is van later datum. De naam is gevormd uit hal (haal), dat uitgedroogd of schraal land betekent. De derde naamval meervoud is halon, later halen (vgl. Dalen). De streek waarin deze plaatsen liggen zal dus dorder geweest zijn dan de omgeving.

HIJKEN (3)

Het dorpje Hijken, in 1370 Hyken en in 1425 Hiken, ook wel Eicken, ontleent zijn naam vermoedelijk aan het feit, dat de boerderijen alle omgeven waren door een rij eiken. Ook de Friese persoonsnaam Hike komt als verklaring in aanmerking.

KALTEREN (7)

Kalteren is een voorbeeld van één der Drentse plaatsnaam, waarin het element hoorn, dat hoek of punt betekent, sterk is afgesleten. In 1209 luidt de naam Calthorne. Calt kan verbonden worden met het Middelnederlandse werkwoord kallen; praten. De plaatsnaam betekent dan praathoek of praatbuurt (vgl. Spier). Calt kan echter ook als koud worden opgevat: koude hoek of buurt.

KLENCKE, DE (19)

Uitgaande van het grondwoord van deze naam - klinge of klang - heeft men de keuze uit twee verklaringsmogelijkheden. Het Middelnederlandse woord klinge heeft namelijk de betekenis van heuvel, maar ook van geul, ondiepe plek in een rivier of beek. De tweede betekenis lijkt hier de juiste, omdat het gehucht en de havezate De Klencke gelegen zijn aan het Drostendiep. De geslachtsnaam Clinke is afgeleid van de plaatsnaam en niet omgekeerd,

KOEKANGE (31)

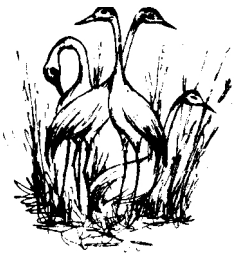
De oudste spelling van deze plaats "Cokange" dateert van 1291. Er zijn weer twee verklaringsmogelijkheden. Ten eerste kan de naam samenhangen met het dorp Kokkengen in Utrecht. In dit geval behoort het tot de zgn. fantasienamen: Pays de Cocagne d.i. Luilekkerland. De naam kan echter ook gevormd zijn uit koegang d.i. de oppervlakte weiland, die een koe 's zomers nodig heeft om te grazen. Toen deze betekenis niet meer duidelijk was is de naam door assimilatie gewijzigd in Koekang(e).

KOLDERVEEN (17)

De naam werd in 1362 geschreven als Coldervene. De eerste gedeelten van namen die eindigen op -veen hebben vaak betrekking op de eigenschap of ligging. Galder geeft hier de eigenschap koud aan: het koude veen.

KRALOO (23)

Plaatsnaamgeving op grond van diernamen komt in Drenthe nog een aantal keren voor n.l. bij Coevorden, Erm, Foxwolde, Gieten, Koekange en Tinaarlo. Ook Kraloo hoort in dit rijtje. Begin 14e eeuw luidt de naam Craenloo en het is niet moeilijk hierin bos van kraanvogels te herkennen. Uitgaande van Kraloo is een verklaring als bos waar kraaien nestelen ook mogelijk. Kra is de dialectische naam voor kraai.

LEGGELOO (8)

Overeenkomstig de naamsverklaring van Dwingeloo onderstelt W. de Vries, dat ook het eerste deel de plaatsnaam Leggeloo werkwoordelijk is. Hij verklaart de naam als: doe het bos liggen, vel het. De naam wordt reeds genoemd in 1207.

LHEE (8)

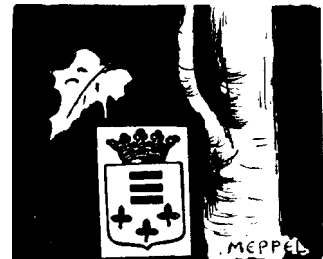
De h in de tegenwoordige spelling is niet oorspronkelijk: 1180/1181 Lede; 1573 Lee, Lede, lee, lei, leide, lie en liede zijn afgeleid van *leitha: waterloop. Deze plaatsnaam behoort dus tot de waternamen. De verklaring, dat Lhee zou zijn ontstaan uit Germaans *hlaiwa, (graf)heuvel, is niet waarschijnlijk. Alle Nederlandse plaatsnamen die dit woord als oorsprong hebben behouden de w.

MANTINGE (30)

Deze naam, reeds vermeld in 1335 is evenals Balinge en Garminge een -ing-afleiding van een persoonsnaam: Mante. Dit is een verkorte vorm van Manfred. Het eerste te lid *mand betekent zich verheugen.

MEPPEL (15)

De eerste vermelding Meppeler (1141), is te vinden in het cartularium van Dickninge (zie aldaar). De naam bestaat uit twee delen: Meppe – le. Het laatste deel, loo, heeft hier waarschijnlijk niet de betekenis van bos, maar van natte, moerassige plaats of moerasweide. Voor loo staat vaak een boomnaam. In dit geval het Oudsaksische Mapuldr: esdoorn. Uit Mapuldr onstond Mapuldrin (esdoornen) vervolgens Mep(p)lin, Mepplin, Meppel.

MEPPEN (34)

De naam Meppen is niet verklaard. In de rekeningen van het bisdom Utrecht wordt de naam voor het eerst genoemd in 1381: 'to Meppen in den kerspel van Zwele'. Dat de vorm in de schriftelijk overlevering steeds dezelfde is bewijst de ouderdom van dit dorp. Men zou Meppen graag verbinden met Meppel. Te bewijzen is dit echter niet.

NOORD-BARGE (10)

Tegenwoordig zijn Noord- en Zuid-Barge twee aparte dorpen. We beperken ons uiteraard tot de vorm Barge. De naam staat in meerdere oorkonden; 1381 "in der buerscap to Berghe in den kerspel van Empne"; 1447 "tho Bargum"; 1450 "de burenen van Berge". De betekenis van de naam is berg of hoge plaats. Uitgaande van Bargum is de naam op te vatten als een der tientallen Nederlandse heemnamen. Middelnederlands heem betekent huis, woonplaats, dorp. In plaatsnamen is dit woord afgesleten tot -hem, -um, -om en -en.

NORG (16)

De oudste bron vermeldt de naam als Nurech. In 1219 wordt in het catularium van Dickninge over Norich gesproken. In oorkonden van 1316 en 1321 treffen we twee eigennamen aan n.l. Otto de Norch en Henricus de Nurech. Verder vinden we steeds een één- lettergrepig woord, soms met or, soms met ur. In 1324 schrijft de bisschop van Utrecht: "wi,gheloven,dan wi Henric van Orch, ridder Otten van Orch te helpen". Hier is de beginletter geheel vervallen. De n is een overblijfsel van ni: nieuw.

Men moet daarom uitgaan van Ni-urch : nieuwe hoek. J.H. Moerman verklaart Norg als noorden, terwijl J. de Vries uitgaat van Northeg(gia): noordhoek, omdat de plaats aan de noordkant van een oud bos ligt.

NIJENSLEEK (28)

Nijensleek wordt voor het eerst genoemd in een oorkonde uit 1402: Nijensleke(r). Sleek is afgeleid van l11•t Middelnederlandse woord slake, dat rustig of effen water betekent. Deze eigenschap werd dan toegeschreven aan de Steenwijker Aa. Nije is nieuw,

NIJEVEEN (17)

Hoewel Nijeveen reeds in 1477 een zelfstandige kerkgemeente is geworden, levert de naamverklaring weinig moeilijkheden op. Nij is de oostelijke vorm van nieuw, ontstaan uit Gotisch niujis; *niwi, en door wegvallen van de w ni(nie) of nij geworden. Opgemerkt dient te worden, dat deze plaats vroeger Hesselerveen heeft geheten.

ODOORN (18)

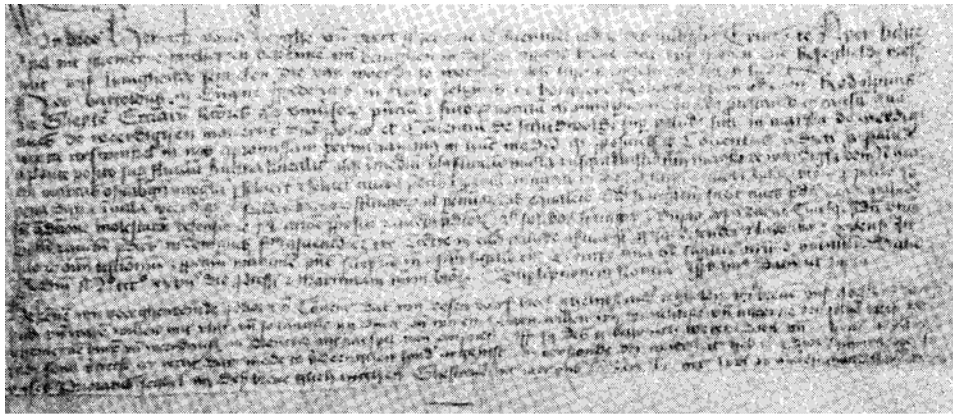
Het oudste document dat ons iets vertelt over de plaats Odoorn is een stokleggingsbrief (zie Echten) uit 1376: "In de buerscappe tot Exle unde in den kerspel van Oderen". Volgens J. Naarding betekent Odoorn hoek van Odo. Uitgaande van de evenoude schrijfwijze Oderinge: de afstammelingen van Odhere.

OOSTERHESSELEN (19)

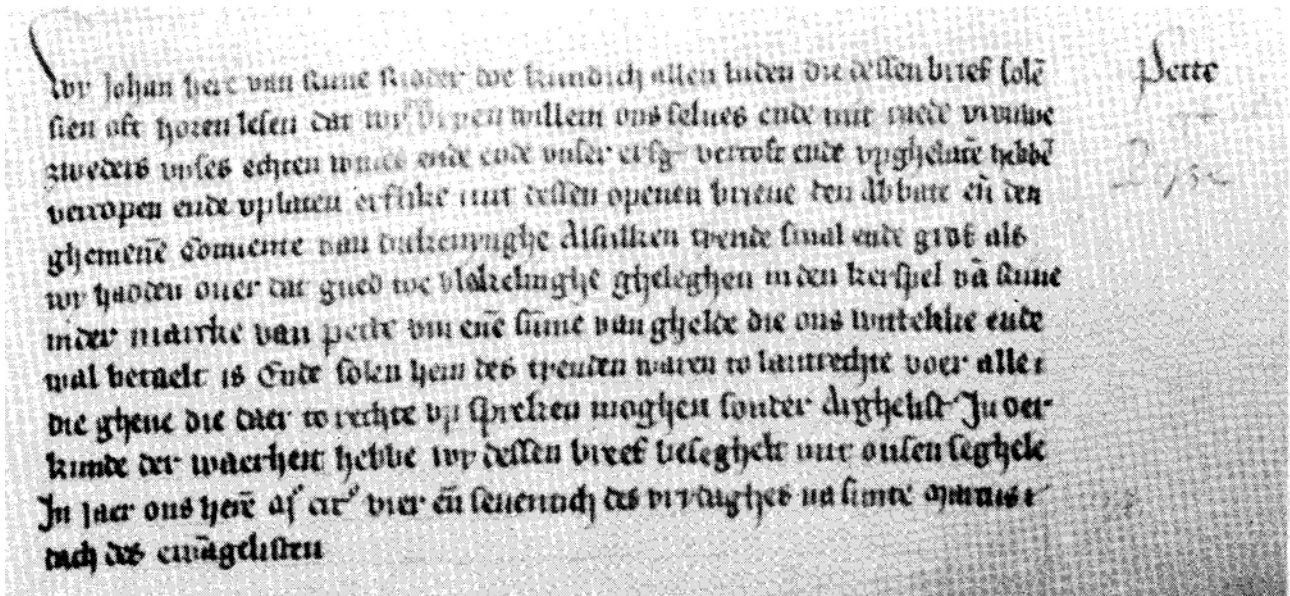
Als Oosterhessel wordt de naam voor het eerst vermeld in het cartularium van Dickninge anno 1207/08. Later in het inkomstenregister van het domkapittel te Utrecht staat; "in den kerspel van Hessel". De toevoeging "ooster" stond ter onderscheiding van Westerhessel te, het tegenwoordige Darp in de gemeente Havelte. Hesselen is een meervoudsvorm afgeleid van hesil: hazelaar. In de derde naamval meervoud wordt Hessel tot Hesselen. De naam wijst op vroegere bosrijkdom van dit gebied.

Afb. 1. Staten Archieven: Regest nr. 39. Gedateerd 1471. Origineel 2 juli 1327.

Inhoudsweergaaf pag. 36. (Rijksarchief Assen)

Afb. 2. Cartularium van Dickninge. Oorkondenboek van Groningen en Drente nr. 619. Gedateerd 28 april 1374. Letterlijke weergave pag. 36. (Rijksarchief Assen)

INHOUD VAN DE AFGEDRUKTE OORKONDEN

Afb. 1: Staten Archieven Regest nr. 39. Gedateerd 1471, Orgineel 2 juli 1327, (Inhoudsweergave)

Bartoldus Fredericus, .Johannes, Rembothus en Rodol- phus, pastoors resp. in Empne, Rotlo, Borghere, Ode- ren en Gheyten, bepalen, - als scheidsrechters in het geschil tussen de burenen van Weerdighen en den proost en het convent van Schildwólde,- dat laatst- genoemden voor het genot van het moer in de marke van Weerdighen bij Roeswinkel van de brug over de Ruetna halverwege naar de Musla tot aan de grens der marke van Weerdighen en het huis ter Hair jaarlijks zullen opbrengen aan de burenen 106? OsnabrÜcker marken, welke bij wanbetaling dubbel kunnen worden uitgepand.

Afb, 2: Cartularium van Dickninge, Oorkondenboek van Groningen en Drente nr, 619, Gedateerd 28 a- pril 1374, (Letterlijke weergave)

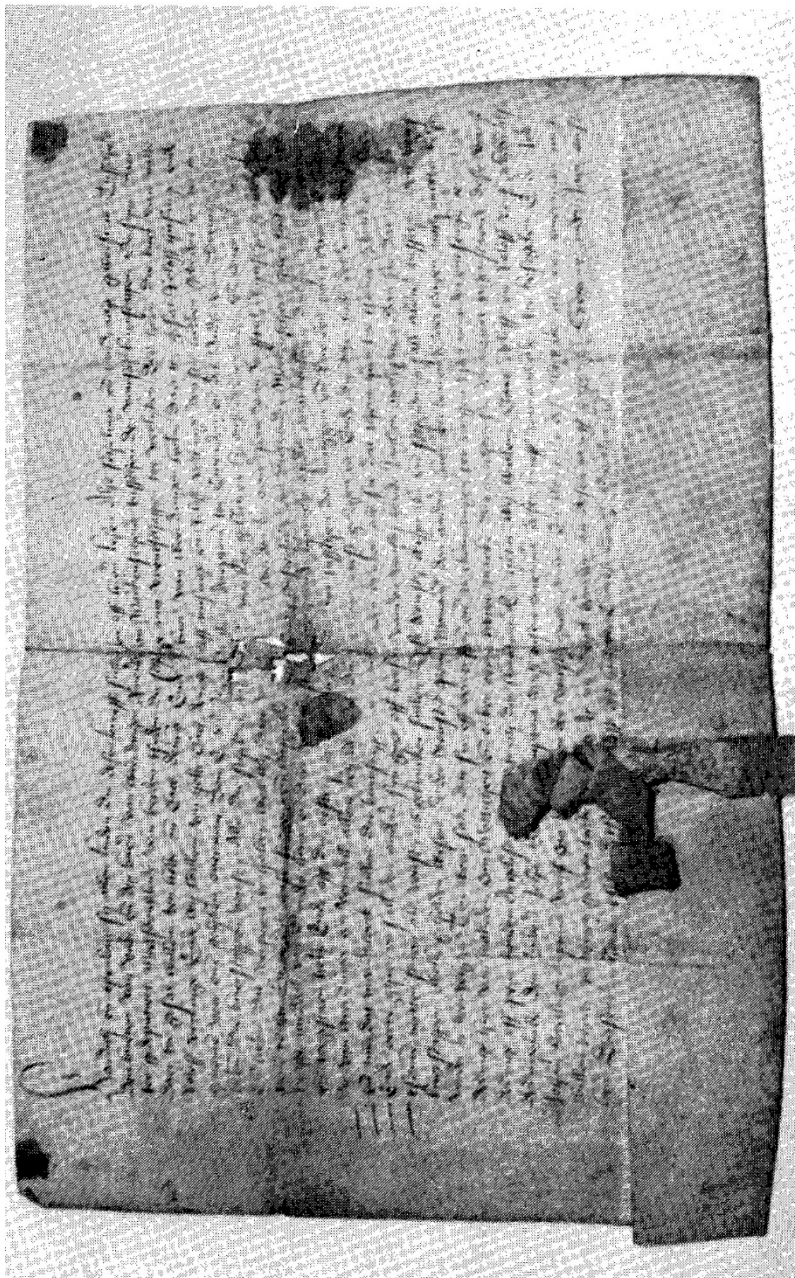
"Wij, Johan, here van Rune, ridder, doe kundich al-len luden, die dessen brief solen sien oft horen lesen, dat wij mit vrijen willen ons selves ende mit raede vrouwe Zweders, unses echten wives, ende unser erfhenamen vercoft ende upghelaten hebben, vercopen ende uplaten erflike mit dessen openen brieve den abbate ende den ghemenen convente van Dickenijnghe alsulcken tijende smal ende grof, als wij hadden over dat gued toe Blakelinghe, gheleghen in den kerspel van Rune in der marcke van Pette, urn enen summe van ghelde, die ons wittelijke ende wal waren to lantrechte voer alle dieghene, die daer to rechte up spreken moghen, sonder argelist, In oerkunde der waerheit hebben wij dessen breef beseghelt mit onsen seghele int jaer ons Heren MCCC vier ende seventich des Vrij- daghes na sunte Marcus dach des ewangelisten,"

Afb. 3, Archief Kerspelen en Marken, Regest nr, 12, Gedateerd 14 september 1476, (Inhoudsweergave)

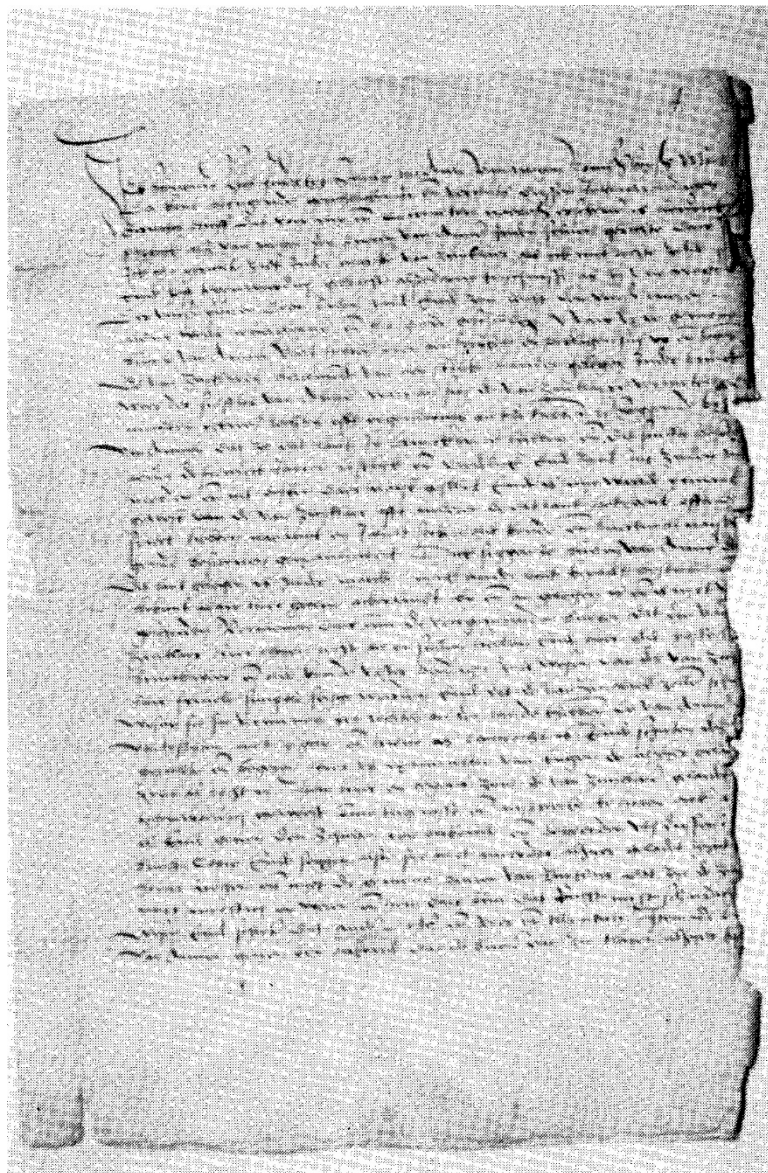
Willem ten Holte en Claes Denynge, Roloff Husinge en Roloff Vockinge en Johan Stelling ambtman te Couorden en van Drente bepalen, - als scheidslieden tussen de buren van Valthe en die van Weerdingen, - de grens tussen beiden marken, als de acte vermeldt. Bezegeling; J,S, (Johan Stelling). Het zegel is afgedrukt in groene was. Afb. 4, Archief Etstoel: Regest nr, 2, Gedateerd 1537, (Inhoudsweergave)

Stenen de Vos, schulte te Anlo, oorkondt, dat de "zeeckeren", na aflegging der door de buren van Annen tegenover die van Zuytlaren voortgebrachte getuigenverklaringen, het recht van eerstgenoemden op een stuk land. "gelegen in der bruyckweer der sullffter van Annen" erkennen; en de buren van Echeten hetzelfde "tugen ende wijsen"; tenzij de Zuidlaarders hun beter recht bewezen met bezegelde brieven.

fb. 3. Archief Kerspelen en Marken. Regest nr. 12. Gedateerd 14 september 1476
Inhoudsweergave pag. 37. (Rijksarchief Assen)

Afb. 4 Archief Etstool Regest nr 2 Gedateerd 1537

Inhoudsweergave pag 37 (Rijksarchief Assen)

ORVELTE (30)

In 1454 geschreven als Orvelde. De huidige uitgang op -elte is ontstaan naar voorbeeld van andere Westdrentse plaatsen. We splitsen de naam in Or-velte. W. de Vries verklaart het eerste deel als het Oudsaksische *or: kiezel, dus kiezelachtig veld. Het is evengoed mogelijk or te verbinden met het voorzetsel over, waardoor de naam de betekenis krijgt van: aan de overzijde (van de es) gelegen veld.

PEELOO (2)

Anno 1040 luidt de naam Pithelo. Deze vorm doet denken aan pedel of pedele. Men heeft de veronderstelling geopperd, dat dit woord afkomstig is van het Latijnse padule of palude, dat moeras betekent. Gecombineerd met loo: moerasbos. Peeloo moet oorspronkelijk in een moerasgebied gelegen hebben.

PEEST (16)

Deze naam wordt verklaard als umlautsvorm van het Latijnse pastio of porcorum pastus: varkensweide. In deze streek ligt veel weideland, hier en daar begroeid met eiken. De naam treffen we het eerste omstreeks 1300 .

PEIZE (20)

Ter verklaring kunnen we uitgaan van o.a. de volgende schrijfwijzen: Pedge (1165); Pedze (1208); Paitze (1313); Peydse (1335). Een absoluut betrouwbare naamsverklaring van Peize is moeilijk te geven. Hoogstwaarschijnlijk is de naam gevormd uit *Ped-eggia: moerasland. De madegronden ten noorden van het dorp wijzen erop, dat het hier vroeger moerassig is geweest. Peize is een Friese vestiging.

PESSE (23)

De oudste vorm van deze naam is *Pethitha. De oudst overgeleverde woordvorm uit 1141 is Petthe. Eerst in 1391 Pesse (vgl. oorkondefoto op pagina 35). De naam betekent moeras, pit, put of veenkuil. Pethitha ontwikkelde zich tot Peththe, waarna de th's overgingen in dubbel s. Bij Petten in Noord-Holland wijzigden de th's zich in tt.

RHEE (29)

De oudste vermelding is van 1382; Rhede. Wanneer we in deze vorm de h, die geen verdere betekenis heeft, weglaten, kunnen we uitgaan van Ree of Rede. In het Middelnederlands zijn hiervoor twee betekenissen. In een zeer ver verleden liep er een belangrijke weg van Coevorden naar Stavoren. Deze weg splitste zich meerdere keren o.a. in een gedeelte lopend via Rhee naar Zeyen. Het dorp Rhee zou naar deze weg genoemd kunnen zijn, omdat in het oosten van het land een reeweg de benaming was voor een lijkweg of begrafenisweg. Tevens is rede greppel of aanduiding van een gegraven en in een rechte lijn lopend water of beekje, afgeleid van het werkwoord raeyen: in een rechte lijn lopen. Vlak bij Rhee loopt zo'n gegraven water, een gekanaliseerd stroompje, ter verbetering van de waterafvoer.

RODEN (21)

In een gezegeld stuk van 1139 droeg de bisschop van Utrecht de dorpen Roden en Roderwolde over aan de kerk te Oldenzaal. Hierin werd de naam Roden als Rothen geschreven. In 1256 als Roiden, Roden wordt in de volksmond Roon genoemd, wat gerooide plek in een bos of plek waar bos gerooid is tot akker, weide of woonruimte betekent. De naam hoort bij het Oudfriesse werkwoord rothia: uit de grond trekken, (Vgl. Roon in Zuid-Holland.)

ROLDE (22)

Rolde wordt in 1304 Roetloe of Roetle genoemd. Het eerste woorddeel is de kleuraanduiding rood. Het tweede deel loo is bos. De naam Rolde kan wat kleuraanduiding betreft in verband gebracht worden met de betekenis van de plaatsen Grolloo en Eleveld. Een andere mogelijkheid is, dat behoort bij root, rode, rooi: plek waar bos geroid is (vgl. Roden).

RUINEN (23)

Het grootste bisschoppelijk leen in Drenthe was dat van Ruinen. Het klooster is tot 1325 bestuurlijk centrum van deze streken geweest. De naam wordt dan ook in talrijke oorkonden genoemd. Voor het eerst in 1141 als Runa. Otto van Ruinen wordt in dat jaar beleend met de kerk in Steenwijk en al haar grote inkomsten. De naam Ruinen is afgeleid van het Germaanse werkwoord rinnan stromen of snel gaan. In dit werkwoord bevindt zich de woordstam rei-, die ook de basis vormt van de riviernaam Rijn. De a van Runa betekent water. De betekenis van de plaatsnaam is dus snelstromend water. Ten onrechte is van Runa Ruinen gemaakt. Het had klankwettig Rijnen moeten zijn of nog beter de dialectische uitspraak Rune.

RUINERWOLD (24)

Zie voor de betekenis van de afzonderlijke woorddelen onder Ruinen en Zuidwolde.

SCHIEVEN (2)

Een stuk uit 1460 noemt een zekere Johan Scheven, boer te Anreep. Wanneer we de vorm van deze eigennaam als uitgangspunt nemen betekent Scheven: brug, rustend op houten steunbokken, over beek of moerassig stuk land. De e van Scheven en de ie van Schieven kunnen ook wijzen op de oudere vorm Schei-ven, ontstaan uit scheideveen, waarin scheide scheiding of grens is en veen groenland. De oude markegrens tussen Assen en Anreep lag stellig bij het huidige Schieven, waaraan dan deze plaatsnaam nog de herinnering bewaart

SCHOONEBEEK (25)

19

De bevolking van Schoonebeek is van oorsprong afkomstig uit het nabijgelegen graafschap Bentheim. De vestiging moet tussen 1250 en 1435 plaats gehad hebben. De oudste vermelding dateert uit 1341: "den (lieden) van Sconebeke unde den van Dalen". Het woord schoon, als aanduiding van de beek, heeft de betekenis van niet vuil of zuiver en mag niet uitgelegd worden als schoongelegen in het landschap.

SCHOONLOO (22)

"Tot Schoenloo in den kerspel van Rolde", vermeldt een oorkonde uit 1416. Hoewel de betekenis doorzichtig is, wil J. de Vries n.a.v. de combinatie van het element schoon met loo (bos) opmerken, dat schoon hier de betekenis zou hebben van droog of kaal. Schoonlo zou dan gevestigd zijn op droge, kale bosgrond.

SCHOONOORD (26)

Het dorp werd gesticht op 17 januari 1884. Het element -oord betekent (woon)plaats.

SLEEN (26)

Sleen werd in 1160 geschreven als Slene. Dit kan worden opgevat als meervoud van slee; kleine, wilde pruim of de heester waaraan ze groeien, n.l. de sleedoorn. Sleen kan ook verklaard worden als vorming van slad: plas in de hei of uit slade: dal.

SMILDE (27)

De naam Smilde staat waarschijnlijk in verband met het werkwoord smelten of weekworden. Smelting, smilting en Oudhoogduits smeldiza zijn namen, die ook voor barnsteen in gebruik waren. Deze steen werd door sterke verwarming week. Smilde zou dan betekenen: weke plaats of moerasgebied.

SPIER (3)

De betekenis uitkijkhoek lijkt moeilijk uit Spier af te leiden. De oudste vermeldingen brengen ons hier op het spoor: Spehoerne (1212) en Spehorne (1217). Het laatste lid horne betekent hoek. De namen op horn zijn in Drente soms sterk afgesleten (vgl. Kalteren). Het eerste lid is een afleiding van het Latijnse werkwoord specere: zien of uitkijken. De naamsontwikkeling kan als volgt zijn verlopen: Spêhorne, *Spiorne, *Spierne, *Spierre, Spier.

TAARLOO-TINAARLOO (29)

Deze plaats kan wellicht bogen op de oudste schriftelijke overlevering van Drente. De naam wordt reeds vermeld in 820 als Arlo. De bovengenoemde namen verschillen alleen door het ervoor geplaatste voorzetsel. Taarloo is: te-arlo; Tinaarloo: te-in-arlo. De kern arlo is ontstaan uit *Arn-lo: bos van arenden of waar arenden verbleven.

TWEELOO (24)

De naam Tweeloo luidt in 1426 Twele. De naam kan ontstaan zijn uit 't Weelo, waarbij Middelnederlands wede de benaming is voor wilgeteen. Verbonden met loo: bos van wilgetenen. Het eerste deel kan ook het telwoord twee zijn of twele. In Westfalen heeft dit laatste woord de betekenis van een zich gaffelvorm delende weg of een stuk land, dat gevorkt is.

UFFELTE (13)

De plaats wordt in 1040 vermeld als Uphelte in een giftbrief, waarin Keizer Hendrik Drie dit uitgestrekte landgoed ontnemt aan Uffo en zijn broers wegens wanbeheer en schenkt aan het bisdom Utrecht. Afleiding van de persoonsnaam Uffo is dus mogelijk, doch waarschijnlijker is de vorming uit Up den Holt: het hoger gelegen bosterrein.

VALTHE (18)

De spelling met h is zonder enige reden. In een oorkonde van 1217, waarin de bezittingen van het klooster Dickninge worden genoemd, staat de naam geschreven als Valten. Hierin herkennen we het woord vaalt, Middelnederlands vaelt of vaelde: omheinde ruimte. Deze vormen vinden hun oorsprong in het Oudsaksische faled: koestal of schaapskooi. In Drente was de schapenvaalt een deel van de es, dat in het najaar afgesloten werd om door het vee bemest te worden. W. de Vries noemt ook als mogelijkheid een vorming van het werkwoord valgen, dat omploegen betekent.

VLEDDER (28)

Het oudste geschreven stuk waarin de plaatsnaam Vledder wordt genoemd is gedateerd: "int jaer ons Heren dusent vierhondert ende twee op sunte Meertens <lach in de winter": 11 november 1402.

Deze oorkonde vermeldt de stichting van een vicarie in de kerk van Vledder. Het dorp Vledder kan ongetwijfeld tot de oudste nederzettingen in Drente worden gerekend. Vledder of Fledder betekent moerassig weiland en behoort bij het Oudhoogduitse flaz; dialectisch flade: kleine vlakte.

VRIES (29)

Deze gemeente wordt voor het eerst genoemd in het Steenwijkse goederenregister van 1139 als Vrees of Vrese; later ook Vreyske (1311). De naam kan verklaard worden als plaats waar vroeger Friezen gewoond hebben. Volgens oude overlevering zou Willebrord er vaak gepreekt hebben, hetgeen de bewering, dat het een Friese vestiging is, alleen maar versterkt.

WEERDINGE (10)

Genoemd in een oorkonde van 1327 als Weerdinghen. Men meent, dat de naam afkomstig is van waarde-inge: beste weide of weerd; oversteek. Het achtervoegsel inge heeft in plaatsnamen de algemene betekenis van: behoren bij iets of bewoner van.

WEERWILLE (24)

In 1419 luidt de naam "up Wederwillen" d.i. tegen de zin van. De naam herinnert eraan, dat de heren van Ruinen de ontginning van de wildernis ondernomen hebben tegen de zin van de abten van het cisterciënzer klooster in Ruinen, die reeds eerder begonnen waren en die uit naijver de afwatering van de nieuwe ontginning belemmerden en verwaarloosden.

WESTERBORK (30)

Deze vestiging wordt voor het eerst genoemd in 1206 in het cartularium van Dickninge: "de Beile...de Burch...in Burch,,in Wis- nare" (Wijster). In 1334 de Bork. Sinds 1577 komt de toevoeging Wester voor. De meest voor de hand liggende verklaring van de naam is: burcht, vesting of sterkte. Een andere mogelijkheid is de betekenis te verbinden met bark, berk of bork, een

Germaans woord voor boomschors gebruikt o.a. voor het leerlooien. De toevoeging Wester moet in verband gebracht worden met het feit, dat er drie burchten in deze streek geweest zijn, waarvan de burcht in Bork de meest westelijke was.

WESUP (34)

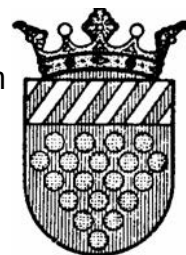
In Nederland komen een viertal vormen van deze plaatsnaam voor: Weesp (NH); Wezep (Gld); Wesepe (Ov) en Wesup (Dr). Voor de oudste vorm, waarin het Drentse Wesup genoemd wordt, gaan we terug tot het jaar 1360: in Wesepe. In 1381: "to Wesepe in den kerspel van Swelle" en in 1460: "inder buerscaep van Wesop in den kerspel van Zwele". De naam kan in twee delen gesplitst worden en wel in Wese-epe. Dit is afgeleid van *Wis-apia, dat weidebeek betekent. Het Oudhoogduitse wisa is grasland of weide. Het tweede deel epe is ontstaan uit apa, een Keltische naam voor water. Deze zgn. apa-namen zijn de oudste waternamen in Nederland en duiden dus op grote ouderdom van de plaats.

WITTELTE (7)

De naam hangt samen met het gehucht Witten bij Assen. Het eerste deel is de kleuraanduiding wit. Het tweede lid elte betekent plaats waar hout groeit (holt).

WIJK, DE (31)

Het element wijk is een vertaling van het Latijnse woord vicus. De naam wordt veel gegeven aan een deel een stad, dorp of woonplaats. In de veenstreken zijn wijken echter zijvaarten, die dienden voor de turfafvoer en afwatering. Onze plaatsnaam zal hieraan wel zijn naam ontlelen.

WIJSTER (3)

Over de verklaring van deze plaatsnaam lopen de meningen nogal uiteen. De schrijfwijze van 1348 Wijshoerne bracht W., de Vries ertoe de naam te verklaren als wiedehoek. Het element horne, hoek, treffen we ook aan in o.a. Kalteren en Spier. Wijs is gevormd uit wis (wies): weide. De t is later ingevoegd. D.P Blok gaat uit van twee oudere vormen, n.l. Wisnare (1206) en Wisnere (1217). Het laatste deel kan worden verbonden met *narwo, *narwa: nauw, eng, een nauwe plaats als de naam gesplitst wordt in wis-na-re. Hij geeft echter de voorkeur aan wis(e)n-are, waarin wisen een oude waternaam is en are een vorm van het reeds eerder genoemde hara: beboste hoogte.

ZEEGSE-ZEIJEN (29)

Deze namen worden het eerst genoemd als eigennaam: Otto van Segere (1225) en Lutbert van Zien (1370). De namen hangen samen met het Middelnederlandse sie; zeef, afgeleid van het werkwoord sihan of sigan: druppelen of afvloeien. Zeegse, met s-suffix, heeft als basis het Oudsaksische sigiso of sigisa met dezelfde betekenis. Deze plaatsnamen behoren oorspronkelijk tot de waternamen. De huidige Zeegserloop zal waarschijnlijk Zeegse geheten hebben en deze waternaam is overgegaan op de aanliggende dorpen.

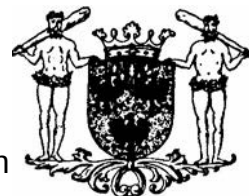
ZUIDLAREN (32)

In 1262 geschreven als Suthlare. Zuid is de windstreek aanduiding, terwijl laar open plek in een bos of bosweide betekent.

ZUIDWOLDE (33)

De oudste vorm is Suthwalde. De naam wordt genoemd in een akte van 1275. Het origineel hiervan is verloren gegaan, maar een Middeleeuws afschrift bevindt zich in Münster. In 1141 voerde de bisschop van Utrecht een strafexpeditie uit tegen o.a. de heren van Ansen, woonachtig aan de oevers van de Reest. Zij hebben waarschijnlijk de naam Suthwalda (zuidelijke bossen) aan deze omgeving gegeven. Wold(e) betekent woud of bos. In het stroomdal van een rivier groeiden vaak weekhoutbossen, bestaande uit eiken, elzen, berken, populieren en wilgen. De betekenis wordt ook in het wapen tot uitdrukking gebracht door vijf eikebladeren.

ZWEELOO (34)

De oudste vorm van Zweeloo wordt genoemd in een oorkonde omstreeks 1300: Suelo of Suole. De spellingen wijzigden zich nogal eens: Swele (1335); Zweel (1445), Zwele (1460). In vroeger jaren moet de rogge als nieuw zijn geïmporteerd. Dit gewas maakte de aanleg van nieuwe essen en dorpen mogelijk. Zweeloo is een daarvan. De stichting valt waarschijnlijk na het jaar 500. Weer is als plaats een bosterrein gekozen, want lo betekent bos. Men bouwde de huizen op een hoogte, een zwil. Zwil is een afleiding van het werkwoord swellan, dat zich verheffen betekent.

ZWIGGELTE (30)

De naam luidt in 1477 Swychler (y=i). Een andere oude vorm is Zwichelte. Het laatste deel is het bekende lo. Zwichte, swechte, sweg; Middelhoogduits sweig; Germaans *swaig, is weide. Zwiggelte zou dan zijn naam ontleen aan een bosweide.

ZWINDEREN (19)

Deze plaatsnaam is opgebouwd uit twee delen namelijk zwind(d)-eren. Het woord zwin is gevormd uit het Oudhoogduitse werkwoord swinan, dat verdwijnen betekent. Zwin als zelfstandig naamwoord heeft de betekenis van natuurlijke geul, kreek of waterloop. Dit wijst op de ligging bij een beek. De verbinding met verdwijnen berust dan op het droogvallen van het beekje in het droge jaargetijde. Het tweede deel -eren is gevormd van heri, bijvorm van hara, dat is met bos begroeide hoogte.

Historische verklaring van de Drentse Gemeentewapens

Gemeentewapens komen tot stand op grond van het historisch verleden van de plaats, de huidige situatie, veelal in combinatie met de hoofdmiddelen van bestaan, of de betekenis van de plaatsnaam. Gezien het karakter van dit boekje ging het ons voornamelijk om de laatste mogelijkheid. Hiervan was echter slechts vier gevallen sprake: Beilen, Roden, Schoonbeek en Zuidwolde. De overige dertig gemeenten in Drenthe hebben bij het vaststellen van het gemeentewapen aan de historische feiten of de bestaansmiddelen de voorkeur gegeven. Het jaartal achter de plaatsnaam geeft aan wanneer het wapen officieel door de Hoge Raad van Adel is geregistreerd.

ANLOO (1932): De opgeheven hand herinnert aan de hier eertijds gehouden zittingen van de Etstoel (vgl. Uit de geschiedenis van Drente). De sleutels zijn het symbool van het te Anloo gevestigde pakhuis, waarin de door de bisschop van Utrecht ge- heven belasting in natura werd opgeslagen.

ASSEN (1821): Oorspronkelijk is dit het oude kerspelwapen. Tussen de gouden zuilen Maria met het kind Jezus op de rechterknie.

BEILEN (1934): De bijlen symboliseren de gemeentenaam. De geestelijke ter rechterzijde met de witte valk herinnert aan de jaarlijkse schenking van dit dier aan de St. Clemenskerk te Steenwijk.

BORGER (1950): De indeling in lichte en donkere vlakken herinnert aan de bodemgesteldheid: zand en veen. In het lichte (zand)vlak een afbeelding van een bodemvondst uit het tijdperk der hunebedbouwers. In deze gemeente zijn de meeste hunebedden bewaard gebleven. Het hartschild is het wapen van het geslacht De Mepsche, vroegere bewoners van de havezate de Westrup.

COEVORDEN (1968): De tekens op de zwarte vlakken symboliseren de witte pluïsges van het wollegras, dat groeide in de moerassen, waardoor Coevorden was omgeven. Het middenvlak geeft de zandweg door deze moerassen aan, waarop de vesting Coevorden is gebouwd. De adelaar is overgenomen uit het wapen van de heren van Coevorden. De Latijnse spreuk betekent: Vaak bedreigd, toch weer overwonnen.

DALEN (1932): De adelaar is het symbool van het schuldambacht Coevorden-Schoonebeek, waarvan Dalen vroeger deel uitmaakte. Tot 1884 vormden Dalen en Schoonebeek één gemeente. De schoorsteenhaal is teken van de vele Saksische boerderijen en tevens familiewapen van Ten Holthe.

DIEVER (1946): De baan in het midden wijst op de lengtemaat roede, die hier - in afwijking van elders in Drente - 16 voet lang was. Het kruikje wijst op prehistorische vondsten en het esdoornblad (maple leaf) op de bevrijding door de Canadezen. De kruisjes verwijzen naar Dievers kerkelijk verleden.

DRENTHE (1830): Het wapen is ontleend aan het Asser Klooster. Het kind Jezus zit linkerknie van Maria (vgl. Assen).

DWINGELOO (1898): De vier burchten verwijzen naar de vier havezaten van Dwingeloo, waarvan er nog twee over zijn; de zeven korenaren op de zeven gehuchten in de gemeente en hun agrarisch karakter.

EELDE (1932): Wapen van familie Sighers ter Borgh, die lange tijd de voornaamste havezate in de gemeente bewoonde.

EMMEN (1926): Het schild is gevierendeeld n.a.v. de vier Germaanse marken. Ploeg en turfste-ker verwijzen naar de vervening

GASSELTE (1932): Het 17e eeuwse schip herinnert aan de vloot van zeeschepen, die de Hunze bevoeren en Gasselternijveeën als thuishaven hadden. Ramskop en turven wijzen op de hoofdmiddelen van be- staan.

GIETEN (1941): Op het wapen een jachthond; Gieten is een geliefd jagerscentrum.

HAVELTE (1953): Heuvel en boom (links) alsmede het kruis (rechts) wijzen op het feit, dat op de Havelterberg eertijds de Utrechtse bisschoppen als landsheren van Drente werden ingehuldigd. Het onderste gedeelte is het wapen van de familie Struuck, vroegere bewoners van Overcinge. De wildemannen als schildhouders herinneren - zoals bij vele Drenthse gemeentewapens - aan de prehistorische bewoners van dit gebied.

HOOGEVEEN (1950): Dit wapen herinnert aan de bijenteelt op de heidevelden, waarmee het veen, waarop de plaats gelegen is, overdekt was.

MEPPEL (1955): Drie boven elkaar gelegen turven en drie bladeren wijzen op het groenland en de veenderij in Meppels omgeving.

NORG (1948): Op dit wapen staat de 16e en 17e eeuwse in Norg gehouden paardenmarkt centraal. De schans duidt op de enige verbindingsweg tussen Friesland en dit gewest.

NIJEVEEN (1946): De 27 vlakken in het midden wijzen op de 27 boerderijen, die Nijeveen bezat in 1477 toen het een zelfstandige kerkgemeente werd. De 10 penningen herinneren aan de te betalen 10 mud rogge per jaar door Meppel, aan de pastoor van Kolderveen, omdat Meppel in 1422 tot zelfstandig kerspel werd verheven. Voordien behoorde het tot Kolderveen.

ODOORN (1941); De drie blokken geven de aanwezigheid van een hunebed aan, terwijl de onderste geblokte strook herinnert aan een in Odoorn gevonden veenbrug, die enkele eeuwen voor onze jaartelling is aangelegd. •

OOSTERHESSELEN (1929); De bovenzijde wordt ingenomen door de blazoenen van het bisdom Utrecht (links) en huize De Klencke (rechts). De drie ramskoppen symboliseren de schapenteelt.

PEIZE (1949); Het wapen wordt geheel in beslag genomen door een hopbel. De hopteelt was hier tot 1870 de meest beoefende tak van landbouw.

RODEN (1929); Het wapen brengt het rooien van dennenbos in beeld. Linksboven het blazoen van het geslacht Ewsum.

ROLDE (1950); Het wapen is geheel gebaseerd op de vroegere Drentse rechtssituatie. Kruisje en zwaard verbeelden het recht. De vier handen symboliseren de eedsaflegging van de vier afgevaardigden van Rolde naar de Etstoel: twee van de ridderschap en twee van de eigenerfde boeren.

RUINEN (1940); Het blazoen van het geslacht Van Munster, dat in 1405 Ruinen in bezit kreeg, en het wapen van de heren van Ruinen, vormen thans samen dit gemeentewapen.

RUINERWOLD (1940); De rechterzijde is weer het blazoen van de heren van Ruinen, terwijl de linkerhelft herinnert aan het rechtspraak college Heer en Twaalven uit de 15e, 16e en 17e eeuw.

SCHOONÈBEEK(1930); De adelaar is ontleend aan de heerlijkheid Coevorden, waartoe Schoonebeek vroeger behoorde. De linkerhelft symboliseert het Schoonebeker Diep.

SLEEN (1928): De drie ramskoppen geven de drie dorpen aan in deze gemeente (Diphoorn, Erm en Sleen) en het voornaamste bestaansmiddel: de schapenteelt.

SMILDE (1948): De evenwijdig lopende banen duiden op de hoogveenontginning. Links boven het wapen van de heerlijkheid Hoogersmilde(1633-1795), die geijverd heeft voor de opneming van Drenthe als volwaardig deelgenoot in de Verenigde Provinciën.

VLEDDER (1940):De vondst van een prehistorisch kringurnveld in deze gemeente wordt weergegeven door de drie ringen. De linkerschildhoek vertoont het wapen van het geslacht Burmania, eertijds woonachtig op huize Moerhoven.

VRIES (1931): De buitenrand wordt ingenomen door 8 kornoeljebloemen - plant met eetbare zwarte bessen - in de ijstijden uit Zweden hier heengebracht en overgebleven. De schoorsteenhaal wijst op de oude boerencultuur, maar werd tegelijk ontleend aan het geslacht Linthorst Roman, dat uit deze gemeente stamt. De eikenbladeren wijzen op de aanwezigheid van veel eikenloofbos.

WESTERBORK (1948): De valk en de penning op dit gevierendeelde wapen herinneren aan het valkengeld, dat de kerk van Westerbork betaalde aan Steenwijk. De slangen en de burcht symboliseren een drietal sagen: een boerenknecht en een jager achtervolgd door slangen en één der kasteelheren, die een kanaal wilde graven van de Eems naar de Zuiderzee; een stukje Oude Vaart is gereedgekomen. De paarden wijzen op een oud folkloristisch gebruik: op St. Stefanusdag (26 december) maakten mannen te paard een rondrit door het dorp.

WIJK, DE (1937): Het geslacht Van den Clooster, dat eeuwen lang in De Wijk gewoond heeft, wordt weergegeven door 19 penningen, terwijl het bovenste deel het blazoens Vos is van het geslacht De Vos van Steenwijk.

ZUIDLAREN (1947): Het kasteel is huize Laarwoud, thans Gemeentehuis. De paarden vormen de aanduiding van de reeds meer dan zeven eeuwen gehouden paardenmarkt.

ZUIDWOLDE (1937): De drie adelaars zijn overgenomen uit het blazoens van het geslacht Van Echten. De vijf eikenbladeren duiden op het bosrijke landschap van Zuidwolde.

ZWEELOO (1938): De vondst van een kringurnveld bij de Galgenberg wordt weergegeven door de dubbele ring, terwijl het kruis met de slangekoppen de vroege vestiging van het Christendom in deze gemeente symboliseert.

ALFABETISCH REGISTER VAN STEDEN, DORPEN GEHUCHTEN EN BUURTSCHAPPEN IN DRENTHE

De nummers verwijzen naar de gemeentenunnnering op de kaart op pagina 4.
De met een *aangeduide plaatsen

*Aalden	34	Beilervaart	3
Aard, Ter	29	Bendensche	23
Aardscheveld	2	Benkoelen	29
Aarloo, Ter	33	*Benneveld	34
Achterdijk	23	Blanken	23
Achterom	14	*Blijdenstein	24
*Alteveer	33, 21 14	Bloemberg	33
Alting	3	Boerdijk	26
*Amelte	2	Boers teeg	24
*Amen	22	*Bonnen	12
Amsterdamscheveld	10	Bonnerveen	12
*Anderen	1	*Borger	4
*Angelsloo	10	Boschkampsbrug	13
Anhalt	23	Boschoord	28
Anholt1 De	5	Bovensmilde	27
*Anloo		Braamberg	33
*Annen		Breedesloot	10
Annerveen		Broek	2
Annerveenschekanaal	1	Broekhuizen	24
*Anreep	2	Bronneger	4
Ansen	23	Brunsting	3
Anserweg	23	Brunsing	30
Anserweide	23	*Buinen	4
Armweide	23	Buinerveen	4
*Assen	2	Buiterhuizen	24
Baggelhuizen	2	Bulder ij	31
*Balinge	30	Bultinge	23
Ballast, De	5	*Bunne	29
*Balloo	22	*Busselte	13
Barger-Compascuum	10	Carstenswijk	14
Barger-Erfsh.veen	10	Coehoorn	30
Barger-Oosterveen	10	*Coevorden	5
Bazuin	33	*Dalen	6
*Beilen	3	Dalerveen	6

Dalerveld	6	Eexter-Zandvoort	1
*Darp	13	Eldersloo	22
Dennenoord	32	*Eleveld	22
Dickninge	31	*Ellertshaar	4
*Diever	7	*Elp	30
Dieverbrug	8, 7	*Ennnen	10
Dieverscheveld	7	Ennner Compascuum	10
Dijkhuizen	24	Emmer Erfscheidenveen	10
Dijkstalligerhuizen	31	Emmerhout	10
*Dingstede	15	Emmer Runde	10
Diphorn	26	Engeland	23
*Doldersum	28	Erica	10
*Donderen	29	*Erm	26
Doodijk	33	Ettelte	13
Dordschebrug	10	*Eursing	13
Dorp	33	Eursinge	23, 30, 13
Drentsche Reesten	33	*Exloo	18
*Drijber	3	Exloërmond	18
Drogt	33	Exloërveen	18
Drogteropslagen	30	Fluitenberg	23
*Drouwen	4	Fort	33
Drouwenenuond	4	*Foxwolde	21
Drouwenerveen	4	Frederiksoord	28
Duinen, De	9	*Garminge	30
Duurse	22	*Gasselte	11
Dwarsgat	14	Gasselterboerveen	11
*Dwingeloo	8	Gasselterboerv,mond	11
*Echten	23	Gasselternijeveen	11
Eekehaar	22	Gasselternijev,mond	11
Eekhouswijk	27	*Gasteren	1
*Eelde	9	Geelbroek	22, 2
Eelderwolde	9	*Gees	19
*Eemster	8	Geeserveld	19
Eemten	31	Geusinge	23
*Een	17	*Gieten	12
*Ees	4	Gieterveen	12
Eeserveen	4	*Gijsselte	23
*Eext		Gortebreihoek, De	16
Eexterveen		Graswijk	2
Eexterveenschekanaal		Groeve, De	30

Linde	33	*Nijeveen	16
Linderveld	33	Nijeveensche-Bovenboer	16
Lok, 't	13	Nijeveenschedijk	16
Lakkerij	31	Nijlande	22
Loo, De	6, 5	Nijstad	33
Loon	2	Nolde	33
Lottergreppel	33	Nolde Noord	14
Lubbinge	33	*Noord-Bar ge	10
Luchiesland	2	Noordharen	23
Luchtenberg	9	Noord-Sleen	26
Made, De	20	*Norg	17
Makkum	3	Norgervaart	17
*Mantinge	30	Nuil	23
Maten, De	10	Üdoorn	18
Matsloot	21	Odoornerveen	18
*Meppel	15	Oever, Den	10
*Meppen	34	Oldendiever	7
Middelveen	33	Oldenhaven	23
Midlaren	32	Oosteinde	24
Moddergat	33	Oosterboer	15
Moer, 't	7	Oosterbroek	9
Moskow	14	Oosteren	23
Munnikendijk	10	*Oosterhesselen	19
Munsterscheveld	10	Oosterhesselerbrug	19
Nietap	21	Oosterveld	33
Nieuw-Amsterdam	10	Oosterwijk	31
Nieuw-Annerveen	1	Oranjedorp	10
Nieuw-Balinge	30	*Orvelte	30
Nieuw-Buinen	4	Oshaar	31
Nieuw-Dordrecht	10	Ossesluis	31
Nieuwediep	12	Oud-Annerveen	1
Nieuweroord	30, 14	Oudemolen	29
Nieuweschutting	10	Oudeschutting	10
Nieuwlande	14	Oud-Schoonebeek	25
Nieuw-Schoonebeek	25	Paardelanden	33
Nieuwstad	13	Paardeweide	13
Nieuw-Weerdinge	10	Padhuis	5
*Nijensleek	28	Paradijssluis	13
Nijensleekerveld	28	Paterswolde	9
Nijenta	13	*Peeloo	2

Valthermond	18
Valtherveen	18
Vastenow	10
Veendijk	13
Veenhof	12
Veenhuizen	17, 6
Veeningen	33
Veenoord	26
Veldkamp	31
Vetstukken	18
*Vledder	28
Vledderveen	28
Vledderveld	28
Vlieghuis	5
Voorwijk	31
Voshaar, De	8
Vossebelt	6
Vredenheim	22
Vredeveld	2
*Vries	29
Vuile-Riete	33
Wachtum	6
Wal, De	13
Wapse	7
wapserveen	13
Wateren	7
Waterleusen	23
*Weerdinge	10
*Weerwille	24
Weide	33
Weide, De	23
Westdorp	4
Westeinde	8
Westenesch	10
*Westerbork	30
Westerveld	33
Westervelde	17
*Wesup	34
Wesuperbrug	34
Wesuperveld	34

Wetering	31
Wildenberg	33
Wildeveen	9
Wilhelminaoord	28
Wilhelmsoord	10
Wimmenhove	33
Winde	29
*Wittelte	7
Witten	2
Witteveen	23
Wold, 't	20
Wijerswold	6
*Wijk, De	31
Wijkbrug	31
Wijkveld	23
Wijnharst, De	5
*Wijster	3
Yde	29
Zandberg	18
Zandveld	33
Zandvoort	12
*Zeegse	29
*Zeijen	29
Zeijerveen	29
Zomerdijk	15
Zorgvlied	7
Zuid-Barge	10
Zuidlaarderveen	32
*Zuidlaren	32
Zuid-Sleen	26
Zuidvelde	17
*Zuidwolde	33
Zulte	21
Zwartemeer	10
Zwarteschaap	23
*Zweeloo	34
*Zwiggelte	30
*Zwinderen	19
Zwinderschekanaal	19
Zwinderscheveld	19